

De små staters rolle i den internasjonale politik

Taler

Carl Joachim Hambro

Dato

16 desember 1935

Sted

The Royal Institute of International
Affairs, London

- 1 Har de små stater overhodet nogen rolle i den internationale politik? Er det forsiktig, er det riktig av en liten stat at forsøke at føre nogensomhelst slags aktiv utenrikspolitikk?
- 5 Spørsmålet har ikke længere gyldighet. Det må stilles anderledes. Er det i vore dage overhodet mulig for en liten stat ikke at føre nogen utenrikspolitikk; kan den i det hele stå utenfor det mellemfolkelige samspill?

- Hvis det er en stat som ingen naboer har; hvis det er en stat som hverken har
- 10 behov for indførsel eller utførsel, en stat som lever efter det gjennomførte autarki - vilde den til en viss grad kunne undvære en utenrikspolitikk. Men hittil har autarkiets idé alene været gjennomført i Dovregubbens hall og hos enkelte kannibalstammer.
 - 15 Med hvert år som går, med hver ny oppfindelse på kommunikationsvæsenets område som er blitt gjort, er en isoleringspolitikk for den enkelte stat blitt mere og mere umulig. Og jo mere vidtspredte den enkelte stats økonomiske interesser er, jo mere mangestrenget dens næringsliv, desto mere ugjørkelig er det for dens regjering at undlate både at følge nøie med i international politik og at føre en
 - 20 egen utenrikspolitikk. - For der kan ikke længer skjernes mellem handelspolitikk og almindelig politik. Al utenrikspolitikk idag er væsentlig økonomisk betonet.

- Nu er det ikke de store stater som er relativt mest avhengige av sin utenrikshandel. Det er visse små stater. Danmark og Norge har en større eksport
- 25 og import pr. indbygger end nogen anden stat. Norge har en større handelsflåte beskæftiget utenfor landet end nogen anden stat har, har en større hvalfangst på fjerne farvand.

30 Det er klart at lande som disse har en vidt forgrenet og ømfindtlig
utenrikspolitikk. Og jo mere vidt forgrenet den er, desto sterkere griper den ind i
landets eget indre liv.

Det er ikke for meget sagt at hvert eneste økonomisk spørsmål i den enkelte stats
35 liv idag er et internasjonalt spørsmål, det vil si et utenrikspolitisk spørsmål. De
høie toldmure, kontingenteringssystemet - ethvert forsøk på at arbeide for
autarki i en hvilkensomhelst stat trækker i retning av at gjøre selv de tekniske
handelsøkonomiske spørsmål til direkte nationalpolitiske spørsmål - ledd i en
alliancepolitikk eller isoleringspolitikk - træk i den latente økonomiske krig
40 landene imellem.

Og det naturlige sammenbindingsorgan for alle internasjonale politiske
spørsmål er idag Folkeforbundet.

45 De fleste tænkende mennesker, kanskje særlig i de små stater, har vel i de sidste
måneder hat en følelse av at behandlingen av den italiensk-ethiopiske konflikt
for første gang har git Folkeforbundet anledning til at virke som noget i retning
av et alvorlig politisk redskap, og at det har nådd et betydningsfuldt trin i sin
utvikling.

50 Det som er skedd i Genève, hele den fremgangsmåte som har været fulgt, vidner
om en art og en kvalitet av internasjonalt samarbeide som man ikke har noget
sidestykke til i historien.

55 For første gang har mere end femti nationer gåt til foranstaltninger - for mange
staters vedkommende i direkte strid med deres økonomiske vinding - for at
verne om en idé og ikke om interesser, for et retsprincip skyld og ikke i håb om
at opnå fordele. Og den holdning Folkeforbundet har indtat, skyldes ikke nogen
enkelt stat eller enkelt statsmands indflydelse; og den skyldes ikke i første række
60 noget ønskemål hos stormagterne. Kanskje snarere tvertimot. For det er neppe
sandsynlig at stormakter ofte vil måtte henvende sig til Folkeforbundet for at
påkalde dets beskyttelse mot en angripende liten stat. Men det ligger ikke
utenfor det tænkeliges grænser at en eller anden stormagt en gang kan finde det
formålstjenlig at bryte pakten og angripe en liten stat.

65 Hvilken kritik man end vil rette mot de statenes repræsentanter som møtes i
Genève, er der ett talent som det neppe vilde være riktig at frakjende den

gjennemsnitts delegerte: mistankens nådegave. Flertallet av dem som møter er
70 ikke umiddelbart naive og godtroende. Statenes tillid til hverandre er ikke
ubegrenset; og der har aldri vært noen fare for at Folkeforbundet av en
enkelt stor taler eller ved noen enkelt stats innsats skulde la sig forlede av
øyeblikkets stemning til noen overilet aksjon. Faren har vært at
Folkeforbundets trøghetsmoment blir for sterkt, at det overhodet skulde bli
75 umulig at faa det til at handle. Og i den foreliggende sak var hovedspørsmålet
ikke om Folkeforbundets aksjon skulde føre frem eller ikke - hovedsaken var at
forsøket blev gjort.

Men det vilde ha vært umulig for Folkeforbundet at gå til aksjon, hvis det bare
80 hadde vært stormagtene som hadde vært representert i Genève. Det som
gjorde det mulig at handle uten at der straks opstod en verdenskrig mellom de
store - var at de små stater var representert, og at det takket være dem var mulig
at se det som hændte, på en moralsk bakgrunn og ikke bare i lyset av politiske og
materielle imperialistiske interesser. Og likesom alle de avgjørelser som har vært
85 truffet av Folkeforbundet, alene blev mulige derved at de små nasjoner var
representert og samarbeidet med de store - så vil det også være umulig at
avslutte konflikten på en måte som tjener fredens interesse uten samarbeide
med de små stater.

90 De er de eneste som kan være - menneskelig talt - uinteresserte, upartiske.

Også i det internasjonale politiske arbeide spiller individernes personlighet en
betydelig rolle.

95 Som regel møter de små staters representanter til internasjonale konferanser
med det håb at likesom enkelte stater i folkemængde, areal og magt er større end
andre stater, så skal disse staters delegerte også i tilsvarende grad ha større
egenvekt end de delegerte fra små stater. Det er muligens ikke altfor uhyggelig at
bekjende at dette håb ikke alltid blir oppfylt. Og det er værd at legge merke til at
100 på alle de arbeidsfelter hvor Folkeforbundet i de forløpne femten år har utrettet
noget positivt, skyldes det en innsats av individer og personligheter og er ikke et
resultat av politisk prestige.

Når man tænker på det arbeide som har vært utført av forbundets helse-
105 seksjon, arbeidet for krigsfanger, for flygtninger og på andre humanitære
områder, kan ingen lukke sine øyne for det som er blit oppnådd. Men netop på

disse områder har man i stor utstrækning overlatt virksomheten til
repræsentanter for de mindre stater.

110

Den gjerning som blev utført av dr. Nansen, eller det arbeide for at redde
armenske kvinder og barn som er knyttet til frøken Karen Jeppes navn, eller hele
det arbeidsfelt på den internationale hygieenes område hvor professor Madsen
har været organisator, er vidnesbyrd om hvorledes det er mulig at opnå store og
115 varige kulturvindinger når man får virke uforstyrret av nationale fordomme,
national ærgjerrighet og national jalousi. Det er vidnesbyrd om hvorledes
gjerningen er uavhengig av den stats størrelse som den internationale arbeider er
utgått fra.

120

Man kan si at det er en tilfældighet at en række av de mest fremskutte arbeidere
inden de internationale virksomheter er utgått fra de små nationer.

Men det er også mulig at det er noget mere.

125

Det er tænkelig på den ene side at de får lov til at virke mere uhindret, fordi
ingen mistænker dem for at arbeide for sit lands egeninteresse. Og på den anden
side: at det mere begrænsede spillerum for ærgjerrigheten - for det man kunde
kalde ærgjerrighetens fantasi - i de små stater, indstiller viljerne og længslerne på
internationale virksomheter på en anden måte end i store stater. Det er også
130 tænkelig at selve atmosfæren i de små stater gjør bedre skikket til fælles-folkelig
arbeide.

135

Det er ikke sjelden at høre folk fra de store stater uttale og virkelig tro at det man
kalder an international mind - evnen til at tænke og føle for det fælles-
135 menneskelige - fortrinsvis utvikles i deres lande. Det motsatte er tilfældet. Det er
i de små stater hvis kulturniveau er høiest at man lettest erhverver en
international indstilling. I disse stater er man nødt til at lære de europæiske
hovedsprog, at studere deres literatur og den historie og mentalitet som ligger
bak. Det har neppe nogensinde hændt i Folkeforbundet at nogen delegeret fra
140 stormagtene har behersket engelsk, fransk og tysk; men blandt de delegerede fra
de nordiske stater - fra Holland, fra Schweiz har det været det sedvanlige. Og når
de delegerede fra disse lande så mange gange har spillet en langt større rolle end
deres lands politiske betydning syntes at gjøre naturlig, har det en likefrem
forklaring blandt andet i den omstændighet at det er lettere for den
145 sprogkyndige at etablere direkte personlige kontakter end det er for den som må

uttrykke sig gjennom tolk. For den som taler et sprog og kjender det åndsliv det er bærer av, er det også langt lettere at forstå menneskene end det er for den sprogukyndige. - Hertil kommer naturligvis det endnu viktigere forhold at de små stater ikke kan ha nogen imperialistisk ærgjerrighet - ikke fordi de er mere uselviske i sin indstilling end andre stater; men fordi selve deres nationale og geografiske forhold gjør en slik ærgjerrighet umulig.

Av selve denne grund blir i et stort antal tilfælde repræsentantene fra de små stater mere tjenlige i det internationale samarbeide. Manden fra en stormagt har altid suppositionen imot sig; der hviler ingen mistanke på manden fra en liten stat. Japaneren mistænker ham ikke for at ville utestænge de gule, kineseren for at ville opnå en koncession, grækeren for at ville ta en flåtestation.

Der er et orientalsk ordsprog som sier at enhver sak har tre sider: min side, din side og den rette side. - Skal man nå fremover i mellemfolkelig tillid, er det nødvendig at den tredje og viktigste side av saken blir stadig sterkere repræsenteret; og under de givne forhold vil det bli en opgave for de små stater. Ikke fordi der ikke er kvinder og mænd i de store stater som har det videste syn; men fordi disse kvinder og mænd meget sjelden eller aldrig vil kunne få mandat til at optræ på sit lands vegne.

Utenrikspolitikken berører på det intimeste de store magters vitale interesser i en grad som er ukjendt i de små stater - uten i enkelte av historiens kritiske øieblikke. Ganske naturlig setter den derfor også partilidenskaper i bevegelse på en helt anden måte end i andre land; og den har til tider været hovedskillet mellem store politiske grupper.

I ikke liten utstrækning gjenspeiles dette forhold i statenes repræsentation i Folkeforbundet. Delegationerne fra de nordiske stater er aldrig partidelegationer; såvidt mulig er alle partier repræsenteret i dem for at markere at utenrikspolitikken er national og ikke parti-politik. - Den norske delegation har i hovedsaken været den samme under regjeringer av fire forskjellige partier. - Derfor har disse nordiske stater kunnet føre en kontinuerlig politik i Folkeforbundet; og derfor har den enkelte delegerte fått en større indflydelse end han under andre forhold kanskje vilde ha fått: han møter år efter år i den samme komité, kjender sakene og kjender personene. Enhver politiker - og enhver kongresdeltager - vet hvad dette har at bety.

Det har også været mulig inden grupper av mindre stater - netop fordi mistænksomhetsmomentet ikke - eller alene svakt - gjør sig gjældende - at opnå en form for samarbeide som er ukjent mellem de store magter. Det er ingen hemmelighet at f. eks. de fire nordiske lande er i stadig kontakt med hverandre
190 når det gjelder utenrikske spørsmål. Landenes utenriksministre møtes fra tid til anden for at diskutere de foreliggende saker og nå frem til en fælles forståelse og en fælles optræden så der ikke skal opstå unødige friktionsmuligheter imellem dem. Under Folkeforbundets Forsamling deltar gjerne fremskutte medlemmer av landenes parlamenter i disse rådslagninger. Og man er ikke blit stående ved
195 dette. - Under navn av Oslokonventionen er der skapt en entente mellem disse stater, Belgien, Holland og Luxembourg som går ut på en gjensidig venskabelig orientering i handelspolitiske spørsmål, som forpligter landene indbyrdes til ikke at gå til toldforhøielser eller kontingenteringer mot medkontrahentene uten at ha git betimelig varsel med tid til venskabelige overlægninger.

200

Der er ingen tvil om at konventionen betegner et skridt fremover i det internationale samarbeide - av dobbelt betydning i et tidsrum da mistilliden landene imellem mangfoldiggjøres netop ved den toldpolitik de fører.

205 Mistilliden præger også fra gammel tid alt det som heter forhandlinger landene imellem. Hele den diplomatiske praksis og dens metoder er opbygget på et system som skydde åpenhet mere end noget andet og gik ut fra at ærlighet var et brudd på god international tone.

210 Hvis noget i dag er av essentiell betydning for hele det mellemfolkelige samkvem, da er det åpenhet og ærlig tale. Og ganske naturlig er det her de små stater som lettest kan gå i spidsen. De er mindst traditionsbundne; den hjemlige motstand deres delegerte eventuelt vil ha at overvinde er ikke betydelig. Og de er de eneste som vil ha en mulighet for ikke at bli mistrodd.

215

Det er et betegnende træk i det internationale liv hvorledes de store bevægelser er utgået fra de små stater, hvorledes de betydningsfuldeste konferanser er holdt på de små staters jord og hvorledes al praktisk, international virksomhet centraliserer sig der. Røde-kors-bevægelsen er utgået fra Schweiz og fik sin status
220 ved Genfer-konventionen. Haager-konventionerne og den gamle Haagerdomstol sætter skjel i fredsbevægelsens historie. Det er Genève og Bruxelles som er de store centrer for internationale organisationer. Det var den svenske Nobel som skapte det mest storlinjede institut til fremme av

225 internationalt åndsliv. Det var til det norske storting han overlot forvaltningen av sin fredspris. Det er fra Stockholm og den store konferance der den ekumeniske bevægelse har fåt sine impulser og sin livskraft; og hånd i hånd med «Stockholm-bevægelsen» har gåt Lausanne-bevægelsen.

230 Første gang videnskapsmænd fra de krigførende lande møttes til fælles drøftelse efter 1918 var i Oslo efter indkaldelse av Institutet for sammenlignende kulturforskning; og man tør vistnok uten overdrivelse uttale at når hele det internationale samarbeide på de hundrede felter påny er igang, skyldes det mere end noget andet tænkning og bekymring og ansvarsfølelse inden de små stater.

235 Og i den særdeles vigtige del av Folkeforbundets arbeide som kaldes la coopération intellectuelle vil de små stater måtte komme til at spille en ledende rolle. Den store opgave som foreligger, er at skape en helt ny mentalitet. Den bitterhet, den uvilje, det hat som findes mellem de store magter og de store
240 nationer, kan ikke effektivt bekjæmpes eller helbredes uten hjælp utefra.

Elever ved skolerne i de store stater, studenter ved universitetene lærer elementære og fundamentale kjendsgjæringer næsten på den stik motsatte måte på de forskjellige sider av landegrænsen. Tar man for sig en lærebok i historie fra
245 en tysk skole og sammenligner den med en fransk lærebok, blir man klar over hvor vanskelig det må være for dem som har suget ind historiske kjendsgjæringer i så motsat ånd senere at forstå hverandre, end si nå frem til sympati og venskap.

250 Man har i Folkeforbundskredse drøftet det spørsmål at søke etableret en viss international kontrol med det som trykkes i læsebøker og lærebøker; - tyskere vil neppe overlate den kontrol til franskmænd, italienere ikke til englændere, englændere ikke til russere. Alene de som står utenfor hat-zonen vil ha håb om at kunne utrette noget. Og det er endnu langt frem til tiden er moden.

255 Som et alternativ - indtil man kan få alle magters samtykke til en art av kontrol, har det været nævnt at man i de tyske bøker kunde trykke på den ene side den tyske version av Preussens historie frem til Versailles-freden, på den motstående side den franske version. - Og vice-versa. På den ene side i engelske lærebøker
260 den engelske beretning om den amerikanske uavhengighetskrig og krigen i 1812 - på den motstående side den amerikanske beretning. Og så videre - så ungdommen i hvert fald fik et valg og lærte at forstå at det de lærer i sine skoler

265 når nationale og politiske spørsmål behandles, ikke er absolute kjendsgjæringer,
men i høi grad relative.

Den offisielle ledelse i Folkeforbundet er på dette punkt som på andre meget
ængstelig for ethvert positivt skridt, for ethvert initiativ. Der blir ofret mange
penge og megen tid på helt sekundære spørsmål, og det - har man ikke sjelden
270 indtryk av - netop for at bortlede opmerksomheten fra væsentlige ting. Der er
nok av de politikere i de store stater som helst ser Folkeforbundet gjort til et
uskadelig virkefelt for harmløse individer med fikse ideer. Og det hender at
repræsentanter for små stater glemmer at det er deres sak at holde sekretariatet
på skinnerne og hindre avsporinger.

275 Nu i 1936 skal der være en international kongres i Budapest - for at drøfte
græskundervisningens plads i de høiere skoler inden de stater som hører
Folkeforbundet til! Det er sekretariatets offisielle opfatning av de spørsmål som
er brændende i tiden!

280 Det er givet at enhver art av enhetsbestræbelser vil støte på særlige vanskeligheter
i de stater hvis faktiske forfatning er diktaturet; og et enkelt problem som blev
berørt av Sir Samuel Hoare i hans store tale i Genève i september, har en helt
international rækkevidde. Der er i forskjellige stater skapt et faktisk
285 regjeringsmonopol på propaganda gjennom presse, literatur og, ganske særlig,
gjennom kringkasting. Oparbeides der ad denne vei hos den slekt som vokser op
et dypt rotfæstet nationalhat, vil alt arbeide for mellomfolkelig forståelse og fred
bli sat længere tilbake end fantasien vel kan utmale sig; og for de små stater hvor
denne fare ikke eksisterer, blir det en livsopgave og en moralsk plikt at søke
290 denne utvikling motvirket overalt hvor der er anledning til det.

Ingen som har møtt i Genève kan undgå at bli slått av den mellomfolkelige
mistænksomhet man møter. Det er den som har været den store hindring for at
nå positive resultater. Og der er ingen tvil om at skal tillid kunne skapes - eller
295 gjenskapes - kan det alene ske ved ærlig og åpen tale som kan føre til åndelig
«avrustning». Det er den eneste mulige vei; og for den enkelte statsmand vil det
ikke bare være en avspænding, men en befrielse for et mareridt at kunne tale
uten tanke på at dække over, uten frygt for at bli found out.

300 Det vil igjen kræve en omlægning av alle det gamle hemmelige diplomatis
metoder.

I teorien har Folkeforbundet avskaffet de hemmelige traktater - og dermed også
305 ganske langt det hemmelige diplomati. Men man er langt fra at ha nådd målet i
praksis. Og også her vil det være de små stater som i al beskedenhet må gå foran.

Det er neppe en overdrivelse at si at man ikke vil finde to forretningsmænd i en
moderne stat som vilde være villig til at avgjøre saker på et så ubetryggende
310 grundlag som det vanlige diplomatiske forhandlinger hviler på. Når to mænd av
det praktiske liv diskuterer realiteter - av hvad art de end er - er det vanlig at de
skriftlig bekræfter det som har været sagt, dersom det i det hele er av den art at
det senere kan påberopes; deres ønske er at undgå enhver misforståelse, alt som
kunde lede til forviklinger av nogensomhelst art.

315 Når diplomater diskuterer, er fremgangsmåten en helt anden. Målet er vanligvis
ikke at skape klarhet, men en viss svævende art av uklarhet. Hver av partene gjør
et notat om det som har været sagt. Det ene notat blir sendt hjem til
utenriksdepartementet i vedkommende diplomats hjemland; det andet notat
320 går over i utenriksdepartementets arkiv i det land hvor ordene blev talt - eller
hvor den anden diplomat hadde hjemme. Notatene blir ikke sammenholdt;
intet blir gjort for at forebygge senere misforståelser. - Så en vakker dag hænder
der noget; og notatene blir påberopt. Fra den ene side hævdes det at ved den og
den leilighet faldt der ord som måtte opfattes slik og slik. Fra den anden side
325 anføres det at uttalelserne tvertimot hadde det og det indhold. - Meget hyppig
anvender også landenes officielle repræsentanter et sprog som ikke er begge
parters - ikke sjelden et sprog som er fremmed for begge, hvorved mulighetene
for misforståelse mangfoldiggjøres.

330 Som et høieste resultat av de uforbindende drøftelser når man undertiden frem
til det som kaldes a gentleman's agreement - retskafne krav fra mindre stater har
ikke helt sjelden under debatter i Folkeforbundet været møtt med en henvisning
til en eller anden gentleman's agreement. En uttømmende definition av hvad
der menes med uttrykket er ikke git. - Vi fra de mindre stater er, belært og
335 beriket ved erfaringer, blit stående ved den tolkning at a gentleman's agreement
er en overenskomst som ingen gentleman vilde undertegne med sit navn.

I praksis vil det igjen si at det er en overenskomst som den svakere part aldrig vil
kunne påberope sig, men som kan benyttes efter forgodtbefindende av den
340 sterkere. Det er da ikke underlig at det er de små stater som går foran i kravet på

renslige metoder i diplomatiet.

345 Da William Penn for henved tohundredeogfemti år siden skrev sin avhandling om fred i Europa, understreket han at ingen skulde være dommer i egen sak eller utøve straffen for uret begått mot ham selv. På dette retsprincip er al borgerlig lovgivning bygget i moderne civiliserte stater; men i det mellomfolkelige liv er det alene de små stater som bekjender sig til principet; og igjen må det understrekes: Ikke uten videre fordi de er bedre end andre, men fordi de ikke
350 har magt til at øve uret.

Men hver eneste stormagt ikke alene forlanger at være dommer i egen sak og straffeutøver hvor uret er påstått begått, men betrakter og behandler i stor utstrækning enhver borger som hævder en anden opfatning - som
355 landsforræder. Og det er dette stormagtssyn som i forskjellige henseender præger Folkeforbundets praksis.

Det kommer mest utilsløret tilsyne i reglerne for den permanente domstol.

360 I moderne retssystemer forøvrig lægges der megen vekt på spørsmålet om dommeres inhabilitet - netop ut fra principet at ingen skal være dommer i egen sak. Men ved den permanente domstol er det motsatte system slått fast. Hvis en stat har en sak at føre for domstolen, blir ikke den dommer som er utgått fra vedkommende stat betraktet som inhabil. Tvertimot - den stat som fører sak og
365 ikke er representert i domstolen skal opnævne en dommer ad hoc - en partsdommer i denne enkelte sak.

Man har herved rent statutmæssig indført både den internationale mistænksomhet og det politiske element i domstolen.

370 Og det har i høi grad sammenheng hermed at domstolen ikke er kommet til at bety mere end den gjør og ikke har større autoritet end den har.

Under ledelse av stormagtene har Folkeforbundets organer sammensatt
375 domstolen på en måte som ganske strider mot forutsætningene for dens opprettelse. Dens medlemmer skulde være dommere med erfaring i international retspleie. Men der sitter idag ikke en eneste dommer i domstolen. Der sitter diplomater; der sitter juridiske professorer - der sitter politikere. England og Frankrike har nedbrutt tilliden til domstolen som upartisk organ ved at sette

ind i den de to mænd som i en række år havde været juridiske konsulenter for landenes udenrigsdepartementer. Men når en mand i en større del av sit liv har været advocatus diaboli, vil han ikke bli møtt med umiddelbar tillid som dommer, selv om han i og for sig er den bedst tænkelige mand. - Der kan
385 vanskelig tænkes nogen sak av betydning reist for domstolen som ikke de to herrer i en eller anden form har hat befatning med tidligere.

Den samme feil blev begått da en ny japansk dommer blev valgt efter Adatchi i september 1935. Av politiske grunde - for at tilfredsstille et japansk ønske -
390 valgte man en energisk politiker som ikke bare mangler enhver praksis som dommer, men hvis befatning med jus overhodet, og hvis juridiske utdannelse er av såre overfladisk art.

Det kan da heller ikke undre at retten i de år den har virket, har utrettet relativt
395 litet til fremme av international ret, og at den hverken har hat betydning for fremme av internationale ideer eller i synderlig grad har bidraget til at skape nogen ny international atmosfære.

Når alt dette er så skyldes det i nogen grad at de små nationer ikke har sagt fra; at
400 de har manglet det moralske mod til at hævde principerne - at de ikke har svart til de krav som kunde stilles til dem - til de forventninger som næres til dem.

For der stilles visse krav til enkelte små stater som stå i lykkelig begunstiget stilling. De «har ingen økse at slipe» i Genève - for at bruke det amerikanske
405 uttrykk. De stod utenfor krigen. De har ingenting opnådd ved freden; de kræver ingenting og ber ikke om noget. Det er ikke alene deres ret, men deres pligt at prøve at repræsentere i det internationale samfund ikke bare sine nationale interesser, men tillike visse ideer og idealer. Man hører av og til uttalt den tro i pressen i de små lande at det skulde kunne skade deres interesser og
410 vanskeliggjøre deres stilling at der fra deres side blir talt omsvøpsfrit ut på internationale konferanser. Det motsatte er tilfældet. - Selv om der av og til kan knurres fra stormagtenes side er det allikevel det de venter. Og forholder de små stater sig tause når det gjælder store principer, når det gjælder ret mot magt, opfattes det av alle som en pligtforsømmelse.

415 Det er forsåvidt typisk det lille tilfælde som indtraf i 1926 da Forsamlingen drøftet reglerne for valg av de ikke-permanente medlemmer av Rådet. Stormagtene hadde dengang lovet Polen og Spanien at de skulde bli erklæret

420 permanent gjenvælgelige til Rådet, hvorved der blev skapt tre kategorier av stater. I Forsamlingens sjete kommission og dens underkommission var det to stater som protesterte - Norge og Sverige. Og det blev underhånden søkt øvet et visst påtryk fra spansk side i Oslo og Stockholm.

425 Under behandlingen i Genève søkte M. Briand en dag et medlem av den norske delegation og sa: «Jeg ber dere stanse denne obstruktionen. Stormagtene har lovet Spanien og Polen at dette skal gå i orden og vil ikke like at dere hindrer det.»

430 Den norske delegation kunde alene beklage at stormagtene avgav løfter de ikke var berettiget til at gi, og fastholde sit standpunkt. Da enstemmighet var nødvendig, blev resultatet det kompromis som endnu står ved magt: Enhver stat har adgang til at søke gjenvælgelighet når dens tre år i Rådet er utløpet; og enhver stat må opnå to tredjedele av de avgivne stemmer for at kunne erklæres
435 gjenvælgelig.

Da saken var bragt i orden søkte Briand påny kontakt med den norske delegation og sa, på sin vanlige indtagende måte: «Jeg vil gjerne takke Dem fordi De ikke lot Dem intimidere. Det var min ubehagelige pligt at prøve at øve
440 påtryk - jeg lykønsker Dem med at De stod fast og hadde Deres meningers mod.»

Moralen her er den samme som i en liten historie som gjerne fortælles i Folkeforbundets utrykte annaler. Det var i de gamle dage før nogen av
445 stormagtenes ledende statsmænd kom til Genève. (Den første utenriksminister fra en stormagt som møtte, var Sir Austen Chamberlain i 1925; og det var en merkedag i forbundets historie da han erklærte at han fandt møterne i Rådet og Forsamlingen så betydningsfulde at han altid vilde møte personlig så længe han var utenriksminister.) - Sverige sat i Rådet, repræsenteret ved Branting. Og det
450 kom op en sak det var adskillig dissens om mellem Downing Street og Quai d'Orsay. Stemte den britiske delegerte for et visst fransk forslag, vilde det kunne bli ubehageligheter i parlamentet; stemte han imot det, kunde det bli friktion mellem de to regjeringer. Han telegraferte hjem og bad om at få nøiagtig instruks, og det fortælles at han fik følgende svar: «England venter at hver
455 svenske gjør sin pligt.» Og Branting svarte til forventningen. Han erklærte straks at Sverige ikke kunde gi forslaget sin stemme; og den britiske delegerte var da i den lykkelige stilling at han kunde erklære at han beklaget at det interessante

spørsmåls skjæbne skulde bli avgjort på en så brutal måte; men da der jo måtte
460 enstemmighet til om det skulde kunne løses, fandt han at det vilde være at spille
Rådets kostbare tid at fortsætte debatten.

Og som dengang den lille stat ved at snakke like ut «gjorde sin pligt» og
forebygget friktion mellom to stormakter, således vil det kunne hende om og
465 om igjen. - Og inden ansvarlige kredse i de store stater er man helt på det rene
med at hvis det er noget som i særlig grad trænges i det internationale liv idag, da
er det at det blir talt ærlig like ut fra de små staters side. Verden har et næsten
smertelig behov for det man kunde kalde en uavhengig opinion i internationale
anliggender. Dens ytringer kan nu og da være ubekvemme i øieblikket; men
470 man vet overalt at det er en umistelig moralsk verdi for verden at denne opinion
findes og gir sig uttryk.

Og det tør trygt uttales at hittil har ingen liten stat tapt hverken i anseelse eller i
materiel henseende fordi dens repræsentanter har hævdet bestemt det være sig
475 dens egne interesser eller principer og ideer under internationale drøftelser. Men
mere end én stat har tapt fordi den ikke hadde noget standpunkt.

På dagsordenen for den offentlige diskussion står spørsmålet om opprettelse av et
internasjonalt politi. Sammen med spørsmålet om kontrol med produktionen
480 av ammunition og våben kræver det sin løsning hvis verden overhodet skal
kunne føres fremover og ut av den permanente politiske krisetilstand.

Lord Davies har diskutert det første spørsmål i sit overordentlig interessante
verk: The Problem of the Twentieth Century.

485 Skal Folkeforbundet kunne optræ med myndighet, skal krig virkelig kunne
gjøres utænkkelig, må der skapes et internasjonalt magtorgan. Og det er givet at
for utviklingen av dette organ vil de små stater komme til at spille en stor rolle;
og det er naturlig at anta at de vil komme til at måtte stille en betydelig del av
490 personellet til det internationale politi - fordi man ikke på forhånd vil mistænke
dem for at ville gå sin egen stats imperialistiske erender.

Forleden år utgav Michael Arlen en interessant bok om fremtidens luftkrig -
Man's Mortality. Han går her ut fra at et internasjonalt luftpoliti under
495 Folkeforbundets ledelse opprettes; og han forutsætter at dette politi for en
væsentlig del har nordiske officerer, som de eneste man på alle hold vil kunne

tænke sig helt loyale mot Folkeforbundet og dets idé. Admiralen er nordmand; hans slagskib heter Valkyr.

500

Man kan si en digters tilfældige tankeeksperiment. - Ganske rigtig. Men betegnende for såvidt som det illustrerer at de hvis tanker i det hele eksperimenterer med den internationale fremtid, tillægger de små staters folk vigtige opgaver.

505

Før man kan nå frem til noget internationalt politi, vil man måtte ha etableret en kontrol med rustningsindustrien.

510

For de små stater spiller den en forholdsvis underordnet rolle, selv om den er en betydelig faktor i adskillige mindre staters industri. Det er mulig at stille den under national kontrol i de mindre stater. I enkelte lande - som i Tsjekkoslovakiet og Norge - er den det faktisk. Og den dag er kanskje ikke fjern da den også vil være det i Sverige og Belgien.

515

Men i de store lande er problemet overordentlig komplisert og synes noget nær uløselig. - Enda. - Da den norske delegation i Genève under Folkeforbundets Forsamling i september 1934 erklærte at den norske regjering var villig til ikke alene at stille sin eksport av krigsmateriel under Folkeforbundets kontrol; men var villig til at stille sin samlede produktion av våben og ammunition under Folkeforbundets kontrol - hvis et rimelig antal stater gjorde det samme - fik Norge intet følge. - Men det vil komme. Der er ingen som følger med i det som sker i verden som idag er i tvil om den nære forbindelse mellem Krupp v. Bohlen, Vickers-Armstrong, Schneider-Creusot. - De store landes våbenindustri arbeidet hånd i hånd før krigen, under krigen og efter krigen. Denne industris internationalt organiserte arbeide for at ophidse til rustninger, for at skape krigsmentalitet, er en skjændsel for verdenskulturen idag. Den undersøkelse som blev sat igang av De Forenede Staters senat om våbenindustriens metoder og virksomhet må ikke bli et isoleret fænomen.

520

525

530

Alle krigsinvalidene vet det, alle de gamle kombattanter vet det, hvorledes de blev beskyttet, hvorledes de blev såret ved hjelp av sit eget lands statsbeskyttede eksportproduktion av krigsmateriel. De vet hvorledes efter krigen Krupp saksøkte Vickers-Armstrong for at få utbetalt godtgjørelsen for det engelske firmas utnyttelse av tyske patenter under krigen. - Og de vet hvilket oppgjør de to verdensfirmaer kom til.

535

Det er de små staters oppgave at krøve det sat på programmet når nedrustningskonferansen skal vøkkes av sin tornerose-søvn: Undersøkelse av rustningsindustrien og dens metoder. Moralsk nedrustning.

Gjennem national kontrol går veien fremover til international kontrol. En lang og vanskelig vei; men den eneste som fører fremover.

Det var en fremherskende forestilling i forrige slegtled at «utviklingen», at «fremskridtet» var en kontinuerlig proces, selv om der kunde være enkelte ubetydelige og tilfældige tilbakeslag. Det som tjente utviklingen og kulturfremgangen vilde alltid ske, om det end nu og da kunde bli forsinket. Man kunde uten bekymring vente som man på en jernbanestation venter på det næste tog. De sidste års forskningsresultater har godtgjort hvor fundamentalt uriktig denne forestilling er. Store kulturer har blomstret og er gått tilgrunde - helt og næsten sporløst forsvundet. Og vor kultur står i overhængende fare for at lide den samme skjæbne, kanskje først og fremst av den grund at vi både i national og international politik har tapt av syne de etiske prinsipper som er bolverket om enhver kultur, den evne til at vurdere det absolute som er vernet mot indre oppløsning.

Det er alltid lettere at indta et absolut standpunkt i en liten stat end i en stor stat. Interesserne er enklere og mere overskuelige; ansvaret er mere oversiktig - og lettere. Men det er av vøsensbetydning for opretholdelsen av den internationale retstilstand, for bevarelsen av al mellempfolkelig kultur at der er nogen som peker på det absolute og stiller øieblikkets opportunitetsavgjørelser op mot det absolutes horisont.

I romerstatens storhetstid var det en skik som ulykkeligvis synes at være gått av mode i Roma idag - at når det blev bevilget en feltherre en triumf, placerte man bak ham en slave som hvisket ham i øret: «Husk at du er bare et menneske.» Det er en del av de små staters politiske oppgave at ha overtat denne rolle. Den er beskeden; men den er særdeles nødvendig.

Den lille gut i H. C. Andersens eventyr som var talerør for den umiddelbare sandhet - at keiseren ingen klær hadde på - er et overmåde viktig led i verdenshusholdningen. Hans bemerkning var ikke alene en befrielse for de taust bukkende, men utløste også den slumrende tvil hos keiseren selv og frelste

derved dynastiet.

Stormagtene har undertiden behov for at bli mindet om keiserens nye klær. Og blandt dem som følger den internationale politik er der en voksende opinion
580 som ikke bare forstår hvor nødvendig de små staters medvirkning er, men er helt på det rene med den enorme betydning det har at der også i folkenes koncert kan høres den klare lille stemme som uten frygt uttaler den sandhet alle tænker eller føler - og som kanskje ikke så let vilde bli tålt hvis det hadde været en medbeilers stemme.

585 Man ikke alene forstår hvor nødvendig dette er, men man likefrern kræver at de små stater gjør sin pligt; man er skuffet; man er indigneret hvis de ikke taler uten frygt og uten fordom. Man erkjender at selv om der skulde være interesser som i øieblikket kunde synes at lide ved at der blir talt åpent, gjør de små stater verden
590 en uvurderlig tjeneste ved ikke at tie.

Dette er deres rolle. Vegrer de sig ved at utføre den - kan verdenspolitikens forestilling ikke gjennomføres.

Kilde

C. J. Hambro: Taler i tiden. Oslo 1936, s. 114-145

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/de-sma-staters-rolle-i-den-internasjonale-politik>